

Martin Konvalina
Ingrid Šabíková
Marián Kočner

REZIDUÁLNA (ZVYŠKOVÁ) HODNOTA AKO EKONOMIC- KÁ KATEGÓRIA VO VYKAZOVANÍ DLHODOBÉHO HMOT- NÉHO MAJETKU

***Abstract:** Fixed asset dissolves into economic operation of an enterprise through the depreciation. In order to reach fair and true reflection of fixed assets value, it is necessary to qualify its residual value at the end of used period, in which it is realisable from sales aspect. If the residual value represents significant portion of fixed asset acquisition cost, it is necessary to calculate depreciable amount, which is the base for a correct depreciation plan.*

***Keywords:** tangible fixed asset, acquisition cost, depreciation, depreciable amount, residual value.*

JEL: M 41

Úvod

Vykazovanie a účtovanie o dlhodobom hmotnom majetku (DHM) predstavuje významný podiel účtovnej agendy každej obchodnej spoločnosti. V záujme verného a pravdivého premietania hodnoty dlhodobého hmotného majetku do hospodárskych operácií je nevyhnutné, aby účtovná jednotka kvalifikovane nastavila spôsob a dĺžku odpisovania spolu s výškou tzv. odpisovej základne. Iba vtedy je možné zabezpečiť, aby účtovné zápisy predstavovali reflexiu skutočne spotrebovanej hodnoty využívaného dlhodobého majetku.

Cieľ, materiál a metódy

Hlavným cieľom príspevku je poukázať na nevyhnutnosť analýzy tzv. reziduálnej (zvyškovej) hodnoty a odpisovej základne dlhodobého hmotného majetku ešte predtým, ako účtovná jednotka stanoví jeho odpisový plán. Východiskom pre uvedený rozbor je úprava obsiahnutá v Medzinárodnom štandarde IAS 16 – Nehnuteľnosti, stroje a zariadenia (Property, Plant & Equipment) a slovenská účtovná legislatíva reprezentovaná najmä zákonom o účtovníctve, zákonom o dani z príjmov a opatre-

ním MF SR, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva (ďalej len „postupy účtovania“).

Dosiahnuté výsledky

A. Slovenská úprava

Definícia dlhodobého majetku

V §12 postupov účtovania, ktorý vymedzuje zásady pre členenie majetku a záväzkov, je definovaný *dlhodobý majetok* ako majetok, ktorého doba použiteľnosti je dlhšia ako jeden rok (z aspektu dlhodobého hmotného/nehmotného majetku). Ak pri konkrétnom druhu majetku nie je možné určiť dobu použiteľnosti, rozhodujúci je zámer účtovnej jednotky, s akým sa majetok obstarával. Dlhodobý hmotný majetok členia postupy účtovania na:

- pozemky, stavby, byty, nebytové priestory, umelecké diela, zbierky a predmety z drahých kovov,
- samostatné hnutelné veci a súbory hnutelných vecí, ktoré majú samostatné technicko-ekonomické určenie s dobou použiteľnosti dlhšou ako jeden rok a v ocenení vyššom, ako je suma ustanovená v osobitnom predpise (zákon o dani z príjmu),
- pestovateľské celky trvalých porastov s dobou plodnosti dlhšou ako tri roky,
- základné stádo a ťažné zvieratá, bez ohľadu na ich obstarávaciu cenu,
- otvárký lomov, pieskovní a hlinísk, technická rekultivácia a technické zhodnotenie, ak nie sú súčasťou obstarávacej ceny dlhodobého hmotného majetku

Ocenenie DHM

Podľa §25 zákona o účtovníctve sa ku dňu uskutočnenia účtovného prípadu oceňuje:

- obstarávacou cenou hmotný majetok s výnimkou hmotného majetku vytvoreného vlastnou činnosťou, pričom obstarávacou cenou sa rozumie cena, za ktorú sa majetok obstaral a náklady súvisiace s jeho obstaraním,
- vlastnými nákladmi hmotný majetok vytvorený vlastnou činnosťou,
- reprodukčnou obstarávacou cenou hmotný majetok v prípade bezodplatného nadobudnutia a hmotný majetok preradený z osobného vlastníctva do podnikania, pričom reprodukčnou obstarávacou cenou sa rozumie cena, za ktorú by sa majetok obstaral v čase, keď sa o ňom účtuje,
- reálnou hodnotou hmotný majetok nadobudnutý vkladom alebo kúpou podniku, pričom reálnou hodnotou sa rozumie trhovú cenu, resp. ocenenie kvalifikovaným odhadom alebo posudkom znalca.

Ak je ocenenie samostatných hnutelných vecí alebo súboru hnutelných vecí rovné alebo nižšie, ako je suma podľa osobitného predpisu (zákon o dani z príjmov – ZoDP), možno ho zaradiť do dlhodobého hmotného majetku, ak je doba použiteľnosti dlhšia ako jeden rok. Pokiaľ sa takýto majetok nezaradí do dlhodobého hmotného

majetku, účtuje sa o ňom ako o zásobách. Dlhodobý majetok nadobudnutý zámenou sa ocení reálnou hodnotou.

Odpisovanie

Dlhodobý hmotný majetok *sa odpisuje* na základe odpisového plánu nepriamo prostredníctvom účtovných odpisov. Dlhodobý hmotný majetok sa odpisuje s ohľadom na opotrebenie zodpovedajúce bežným podmienkam jeho používania. Pri tvorbe odpisového plánu sa zohľadňuje doba použiteľnosti, počet výrobkov alebo podobných jednotiek, pri ktorých sa predpokladá ich získanie prostredníctvom majetku, pričom sa predovšetkým zohľadňuje očakávané použitie majetku a intenzita jeho využitia, očakávané fyzické opotrebenie majetku, technické a morálne zastaranie, zákonné alebo iné obmedzenia na používanie majetku a rôzna doba použiteľnosti a rôzny priebeh opotrebenia jednotlivých oddeliteľných súčastí dlhodobého majetku. Podľa meniacich sa podmienok sa prehodnotí odpisový plán a upraví sa zostatková doba odpisovania alebo sadzby odpisovania. *Účtovné odpisy* DHM sa účtujú v prospech účtovej skupiny 08 - Oprávky k DHM a na ťarchu účtu 551- Odpis DNM a DHM. O trvalom znížení hodnoty dlhodobého hmotného majetku sa účtuje prostredníctvom odpisov, ak nejde o škodu.

B. Medzinárodné štandardy IFRS ¹

Definícia dlhodobého majetku (Nehnutel'nosti, stroje a zariadenia)

V zmysle štandardu IAS 16² sú nehnuteľnosti, stroje a zariadenia (property, plant and equipment) hmotné aktíva:

- ktoré spoločnosť drží z dôvodu ich použitia pri výrobe alebo zásobovaní tovarom alebo pri službách, prenájmu iným spoločnostiam alebo na administratívne účely a
- pri ktorých sa očakáva, že sa budú využívať v priebehu viac ako jedného účtovného obdobia.

Nehnutel'nosti, stroje a zariadenia (NSZ) sa považujú za aktíva, ak sú podľa koncepcného rámca splnené nasledujúce dve podmienky:

- je pravdepodobné, že budúce ekonomické úžitky spojené s majetkom budú plynúť do spoločnosti a
- obstarávacia cena majetku sa dá spoľahlivo určiť.

Ocenenie nehnuteľností, strojov a zariadení

V zmysle koncepcného rámca IFRS možno špecifikovať 4 oceňovacie základne pri oceňovaní dlhodobého hmotného majetku:

- historické náklady (historical cost),
- bežná cena (current cost),
- realizovateľná hodnota (realizable value),
- súčasná hodnota (present value).

¹ International Financial Reporting Standards – Medzinárodné štandardy pre finančné výkazníctvo.

² Property, Plant and Equipment – Nehnutel'nosti, stroje a zariadenia.

Historické náklady predstavujú sumu vynaložených peňazí alebo peňažných ekvivalentov, či primeranej hodnoty, ktorú by bolo potrebné vynaložiť na ich získanie v čase obstarania. *Bežná cena* je suma peňazí alebo peňažných ekvivalentov, ktoré by sa museli zaplatiť, ak by sa rovnaké alebo podobné aktívum obstarávalo v súčasnosti. *Realizovateľná hodnota* je vyjadrením peňažných prostriedkov alebo peňažných ekvivalentov, ktoré by bolo možné získať predajom majetku pri jeho bežnom vyradení. *Súčasná hodnota* predstavuje diskontovanú hodnotu budúcich čistých prítokov peňazí, ktoré sa očakávajú (ktoré aktívum bude vytvárať v priebehu bežnej činnosti). Pri oceňovaní je potrebné zmieniť sa aj o tzv. *Fair value (objektívna hodnota)*, ktorá predstavuje sumu, za ktorú môže byť aktívum vymenené alebo záväzok vysporiadaný medzi informovanými dobrovoľnými stranami v nespriaznenej transakcii za obvyklých podmienok. Fair value však nemôžeme stotožňovať s trhovou cenou (market value), keďže tu sa nedá hovoriť o realizovanom obchode na trhu. Táto hodnota má slúžiť na reálne ocenenie majetku, záväzkov a rozdielu majetku a záväzkov k súvahovému dňu.

Tab. č. 1

Základná terminológia IFRS súvisiaca s DHM

<i>Účtovná hodnota (carrying amount)</i> je suma, v ktorej sa aktívum vykazuje v súvahe po odpočítaní oprávok a kumulovaných strát zo zníženia hodnoty aktíva.	<i>Obstarávacia cena (cost)</i> je suma zaplatených peňažných prostriedkov alebo peňažných ekvivalentov, alebo fair value iných protihodnôt súvisiacich s obstaraním aktíva v čase ich obstarania alebo výstavby.
<i>Odpisová základňa (depreciable amount)</i> je obstarávacia cena aktíva alebo iná suma zastupujúca obstarávaciu cenu v účtovnej závierke mínus zvyšková hodnota (residual value).	<i>Odpisy (depreciation)</i> predstavujú systematickú alokáciu odpisovej základne aktíva v priebehu doby životnosti.
<i>Špecifická hodnota stanovená spoločnosťou (entity-specific-value)</i> je súčasná hodnota peňažných tokov, o ktorých spoločnosť predpokladá, že sa získajú z pokračujúceho používania aktíva a jeho vyradenia na konci doby jeho životnosti alebo vzniknú vysporiadaním záväzku.	<i>Fair value</i> je suma, za ktorú sa môže aktívum vymeniť alebo záväzok vyrovnat' medzi informovanými dobrovoľnými stranami v nespriaznenej transakcii za obvyklých podmienok.
<i>Strata zo zníženia hodnoty (impairment loss)</i> predstavuje sumu, o ktorú účtovná hodnota aktíva prevyšuje spätné ziskateľnú hodnotu.	<i>Spätné ziskateľná suma</i> je vyššia suma z čistej predajnej ceny aktíva a jej hodnoty z použitia.
<i>Zvyšková hodnota (residual value)</i> je očakávaná suma, ktorú je spoločnosť schopná okamžite získať z vyradenia aktíva po odpočítaní očakávaných nákladov spojených s vyradením za takých podmienok, aké sa očakávajú v dobe a za situácie, aká bude na konci doby životnosti aktíva.	<i>Doba životnosti (useful life)</i> je : – časové obdobie, v priebehu ktorého sa očakáva, že spoločnosť bude dané aktívum využívať, alebo – objem jednotiek produkcie alebo obdobných jednotiek, ktorý sa očakáva, že spoločnosť získa z daného aktíva.

Prameň: [1].

Odpisovanie

Odpisová základňa nehnuteľností, strojov a zariadení by mala byť alokovaná na systematickom základe v priebehu jej doby použiteľnosti, pričom použitá metóda by mala odrážať spôsob, akým podnik spotrebúva hospodárske úžitky z majetku. Pri určovaní doby použiteľnosti majetku je potrebné zvážiť tieto faktory:

- a/ očakávanú dobu použitia majetku, očakávanú výnosnosť majetku alebo fyzický objem výroby,
- b/ očakávané fyzické opotrebenie majetku,
- c/ technická zaostalosť vyplývajúca zo zmien,
- d/ zákonné alebo iné obmedzenia na používanie majetku.

Pozemky majú za bežných okolností neobmedzenú životnosť, preto sa neodpisujú. Budovy, stroje a zariadenia majú obmedzenú životnosť a preto sú odpisovaným majetkom.

Odpisová základňa sa stanoví ako rozdiel obstarávacej ceny a zvyškovej (reziduálnej) hodnoty majetku. V praxi je reziduálna hodnota nevýznamná a preto sa abstrahuje od výpočtu odpisovej základne.

Doba životnosti majetku by sa mala periodicky revidovať v prípade, ak sa očakávania podstatne líšia od predchádzajúcich odhadov. Odpisová metóda by mala revidovať raz ročne pri zostavovaní ročnej účtovnej závierky a pri zistení významných zmien v očakávanom rozložení spotreby budúcich ekonomických úžitkov z týchto aktív.

Každý komponent položky nehnuteľností, strojov a zariadení, ktorého obstarávacie náklady sú významné v pomere k celkovým obstarávacím nákladom predmetnej položky, sa musí odpisovať samostatne.

C. Parciálna konfrontácia analyzovaných úprav

Zásadný rozdiel pri odpisovaní medzi slovenskou úpravou a IFRS je v stanovení tzv. odpisovej základne a reziduálnej hodnoty z aspektu IFRS. Slovenská úprava odpis do výšky reziduálnej hodnoty síce explicitne nevyklučuje, ale na druhej strane ani neupravuje. Je to škoda, keďže účtovné jednotky by mali z dôvodu pravdivého zobrazenia dlhodobého majetku v súvahe spoločnosti brať do úvahy fakt, že niektorý druh majetku môže mať po skončení doby jeho predpokladaného využívania ešte významnú trhovú hodnotu. To treba brať do úvahy, lebo v takomto prípade nemožno za žiadnych okolností tvrdiť, že celá obstarávacia cena takéhoto majetku sa premietla do výkonov spoločnosti. Základný rozdiel medzi reziduálnou a zostatkovou hodnotou DHM by sme mohli charakterizovať takto:

- *Zostatková hodnota (cena)* je vyjadrená rozdielom medzi obstarávacou cenou DHM a momentálnou výškou oprávok.
- *Zvyšková (reziduálna) hodnota* je očakávaná suma, ktorú je spoločnosť schopná získať z vyradenia aktíva po odpočítaní očakávaných nákladov spojených s vyradením za takých podmienok, aké sa očakávajú v čase a za situácie, aká bude na konci doby životnosti aktíva. Neformálne povedané, zvyšková (reziduálna) hodnota predstavuje sumu, na ktorej sa zastaví odpisovanie majetku, pretože táto suma pred-

stavuje reálny odhad sumy, za ktorú uvedený majetok predáme na konci jeho využívania.

Príklad 1: Spoločnosť zakúpila bager v obstarávacej cene (OC) 100 tis. eur, predpokladané obdobie využívania bagra – 4 roky, predpokladaná zvyšková hodnota (RV) = 20 tis. eur. Porovnajme vývoj a vzťah medzi zostatkovou a reziduálnou hodnotou bagra počas obdobia jeho využívania.

Riešenie:

Tab. č. 2

Porovnanie zostatkovej a reziduálnej hodnoty bagra

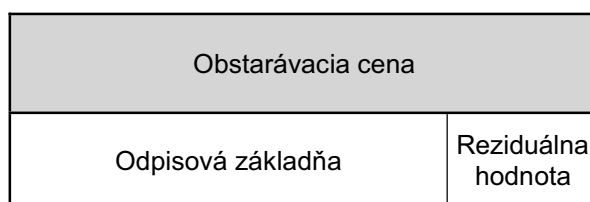
Bager: OC 100 tis. eur, 4 roky odpis, rovnomerne, RV: 20 tis. eur						
V tis. eur	Obst.cena (OC)	Odpis	Oprávky	Zostatková cena (ZC)	Zvyšková/Reziduálna hodnota (RV)	Rozdiel ZC a RV
1. rok	100	20	20	80	20	60
2. rok	100	20	40	60	20	40
3. rok	100	20	60	40	20	20
4. rok	100	20	80	20	20	0

Prameň: vlastný výpočet.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že pri aplikácii inštitútu reziduálnej hodnoty sa dostávame k stanoveniu odpisovej základne, ktorú rozložíme na jednotlivé odpisy počas doby využívania dlhodobého majetku. Inak povedané, odpisovú základňu dostaneme ako rozdiel obstarávacej ceny a reziduálnej hodnoty.

Schéma č. 1

Vzťah obstarávacej ceny, odpisovej základne a reziduálnej hodnoty

Prameň: vlastná schéma.

Poznámka: niektoré preklady IFRS z angličtiny do slovenčiny prekladajú residual value ako zostatkovú hodnotu. Takýto preklad je podľa nášho názoru nepresný a nesprávny.

Príklad 2: Spoločnosť zakúpila osobné motorové vozidlo Volkswagen Passat v obstarávacej cene 40 000 eur. Spoločnosť predpokladá, že o 4 roky ho vyradí z majetku a nahradí novším modelom. Predpokladaná suma, za ktorú spoločnosť automobil o 4 roky predá, je približne 20 % zo súčasnej obstarávacej ceny, t. j. 8 000 eur.

Skutočná predajná cena vozidla však v konečnom dôsledku bola až 8 100 eur. Aký je rozdiel v predpokladaných účtovných zápisoch medzi slovenskou úpravou a IFRS ?

Riešenie:

Tab. č. 3

Odpisovanie do výšky obstarávacej ceny – slovenský prístup (v eurách)

Rok	Názov operácie	Suma	Zostatková cena	Účtovný zápis	Suma nákladov v účt.období	Suma výnosov v účt.období	Rozdiel výnosov a nákladov
1.	Obstaranie	40 000	40 000	042/321 022/042	0	0	0
	Odpis	10 000	30 000	551/082	10 000	0	-10 000
2.	Odpis	10 000	20 000	551/082	10 000	0	-10 000
3.	Odpis	10 000	10 000	551/082	10 000	0	-10 000
4.	Odpis	10 000	0	551/082	10 000	0	-10 000
	Predaj	8 000	X	082/022 315/641	0	8 000	8 000

Prameň: vlastný výpočet.

Tab. č. 4

**Odpisovanie do výšky reziduálnej hodnoty – IFRS prístup (v eurách);
pre ilustráciu budeme vychádzať z rámcovej účtovej osnovy pre podnikateľov**

Rok	Názov operácie	Suma	Zostatková cena	Účtovný zápis	Suma nákladov v účt.období	Suma výnosov v účt.období	Rozdiel výnosov a nákladov
1.	Obstaranie	40 000	40 000	042/321 022/042	0	0	0
	Odpis	8 000	32 000	551/082	8 000	0	-8 000
2.	Odpis	8 000	24 000	551/082	8 000	0	-8 000
3.	Odpis	8 000	16 000	551/082	8 000	0	-8 000
4.	Odpis	8 000	8 000	551/082	8 000	0	-8 000
	Predaj	8 000	8 000	641/082* 315/641 082/022	-	100	100

Poznámka: IFRS pri predaji DHM vykazuje náklad a výnos kompenzovane (pozri účtovný zápis v 4. roku).

Prameň: vlastný výpočet.

Ako je zrejmé z vyššie uvedených tabuliek, podľa slovenského prístupu nedochádza k reálnemu účtovnému rozloženiu hodnoty majetku počas doby jeho využívania, čo dokazuje vysoký zisk z predaja automobilu v 4. účtovnom období. Spoločnosť však neobstarávala majetok v záujme dosahovania zisku z jeho predaja, ale s cieľom jeho využívania. Zároveň nemôžeme tvrdiť, že po 4 rokoch sa preniesla celá hodnota majetku v sume 40 tis. eur do hospodárskych aktivít spoločnosti, keď na konci využívania sme pri predaji predmetného majetku utržili 20 % jeho obstarávacej ceny. Spoločnosť teda z pohľadu zásady „prednosti obsahu pred formou“ evidentne skres-

539

lila účel obstarania dlhodobého hmotného majetku a z aspektu slovenského prístupu nevykazovala DHM spôsobom, ktorý by zaručil verný a pravdivý obraz o jeho hodnote.

Na základe vyššie uvedenej analýzy možno konštatovať, že v prípade, ak je predpokladaná hodnota dlhodobého majetku na konci jeho využívania v podniku významná v pomere k obstarávacej cene, je potrebné pri stanovení odpisového plánu brať do úvahy inštitút reziduálnej hodnoty a odpisovej základne.

Záver

Reziduálna (zvyšková) hodnota je významnou ekonomickou kategóriou, z ktorej musí vychádzať účtovná jednotka pri stanovení odpisového plánu dlhodobého hmotného majetku. Eliminovaním tejto podstaty dochádza k skresleniu účtovných odpisov a k neefektívnemu rozloženiu celkových nákladov spojených s užívaním majetku. Kvalifikovaným odhadom reziduálnej hodnoty je možné efektívne stanoviť odpisovú základňu, ktorá je východiskom pre správne rozloženie odpisov počas doby používania dlhodobého majetku.

Literatúra

- [1] CVEČKOVÁ, M. – DEMČÁKOVÁ, I.: Medzinárodné účtovné štandardy/Medzinárodné štandardy finančného vykazovania – historické východiská, vznik, význam a súčasný stav. In: *Dane a účtovníctvo* č. 7/2007, Poradca podnikateľa, Bratislava, 2007, s. 26 – 32, ISSN 133426X.
- [2] CVEČKOVÁ, M. – DEMČÁKOVÁ, I.: Dlhodobý majetok verus IFRS. In: *Dane a účtovníctvo* č. 8/2007, Poradca podnikateľa, Bratislava, 2007, s.71 – 90, ISSN 133426X.
- [3] KONVALINA, M.: Vykazovanie dlhodobého hmotného majetku z aspektu slovenskej a nadnárodnej účtovnej úpravy. Diplomová práca. Bratislava: Fakulta managementu UK, 2009, 87 s.
- [4] MLÁDEK, R.: *Světové účetnictví IFRS/US GAAP*. Praha: Linde, 2005, s. 416. ISBN 80-7201-519-2.
- [5] IAS 16 : Property, Plant and Equipment (Nehnutelnosti, stroje a zariadenia), Medzinárodný štandard pre finančné výkazníctvo.
- [6] Zákon NR SR č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení zákona NR SR č. 562/2003 Z. z., zákona NR SR č. 561/2004 Z. z., zákona NR SR č. 518/2005 Z. z., zákona NR SR č. 688/2006 Z. z., zákona NR SR č. 198/2007 Z. z., zákona NR SR č. 540/2007 Z. z., zákona NR SR č. 621/2007 Z. z., zákona NR SR č. 378/2008 Z. z., zákona NR SR č. 465/2008 Z. z., zákona NR SR č. 567/2008 Z. z., zákona NR SR č. 61/2009 Z. z., zákona NR SR č. 492/2009 Z. z. a zákona NR SR č. 504/2009 Z. z.
- [7] Zákon NR SR č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
- [8] Opatrenie Ministerstva financií Slovenskej republiky zo 16. decembra 2002 č. 23054/2002-92, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o postupoch účtovania a rámcovej účtovej osnove pre podnikateľov účtujúcich v systave podvojného účtovníctva v znení opatrenia MF SR č. 25167/2003-92, opatrenia MF SR č. MF/10069/2004-74, opatrenia MF SR č. MF/26670/2005-74, opatrenia MF SR č. MF/25814/2006-74, opatrenia MF SR č. MF/16317/2007-74, opatrenia MF SR č. MF/23535/2008-74 a opatrenia MF SR č. MF/26312/2009-74.